

Вивчення стану реалізації наскрізних змістовних ліній

при викладанні загальноосвітніх предметів

в Сосницькому професійному аграрному ліцеї

*Особистості не входять готовими у цей світ,
а є продуктами культури і обставин.*

К. Ламонт

1. У процесі реформування системи професійної освіти оновлюється зміст навчальних програм та плануючої документації із загальноосвітніх предметів. Згідно змісту робочих навчальних програм 2018 року, які розроблені на основі Типових програм МОН України, і за якими працюють наші викладачі-загальноосвітники, одним з ключових моментів є те, що під час навчання повинні бути реалізовані чотири наскрізні лінії, які є загальними для всіх предметів і співвідносяться з ключовими компетентностями, оволодіння якими забезпечує формування цінностей та світогляду здобувачів освіти, визначає поведінку в життєвих ситуаціях. Головним сьогодні стає здобувач освіти, який навчається, а не предмет, якому навчають. Розробляючи зміст робочих навчальних програм, викладачі враховували сучасні вимоги до здобувача освіти. У всіх робочих навчальних програмах та тематично-поурочних планах визначені наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність».

Згідно змісту програм викладачі навчають здобувачів освіти вчитися, бути екологічно грамотними, проявляти ініціативність і підприємливість, формують соціальні та громадянські компетентності. Нинішнє суспільство чекає на активного випускника, відповідального як у громадському так і в особистому житті, здатного до підприємливості та ініціативності, який знає історію України, рідну мову, поважає українську культуру та культуру інших народів, має бажання самонавчатися. До того ж він має бережно ставитися до природи, без шкоди для оточуючих використовувати досягнення науки і техніки, дбати про власне здоров'я. Засобом виховання такого випускника є впровадження компетентнісного підходу в освітню діяльність, формування предметних і ключових компетентностей. В процесі освітньої діяльності ми

вияснили, що ключові компетентності при викладанні загальноосвітніх предметів у наших першокурсників практично не сформовані. Стало зрозуміло, що вони повинні формуватись поступово на кожному з предметів загальноосвітнього циклу. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом реалізації нового змісту навчання за новими програмами, організації навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів, реалізації наскрізних змістових ліній, які характерні для всіх загальноосвітніх предметів.

Аналізуючи зміст різних програм із загальноосвітніх предметів, можна зрозуміти, що наскрізні змістові лінії - це інтеграція загальнопредметних і ключових компетентностей предметів. Вони є соціально значимі, допомагають при формуванні уявлень про суспільство, розвивають здатність застосовувати знання у стандартних і нестандартних ситуаціях та реалізуються через організацію навчання, навчальні предмети, роботу в проєктах; позакласну роботу. Виходячи із наскрізних тем використовуються різноманітні методи навчання, реалізуються проєкти. А основне, вони допомагають здобувачам освіти, викладачам та батькам знайти відповіді на запитання: «Для чого це потрібно вивчати?».

2. Запровадження наскрізних змістових ліній у будь-який навчальний предмет загальноосвітнього циклу має дуже високий **потенціал** при вивченні майже всіх тем програми і передбачає передусім розв'язування завдань реального змісту, а також виконання міжпредметних навчальних проєктів, роботу з різними джерелами інформації. Важливо, щоб завдання та вправи були різноманітними як за змістом, так і за формою, щоб вони викликали цікавість, мали практичне спрямування, поєднували життєвий досвід здобувачів освіти із базовими поняттями навчального предмета, спонукали до використання одержаних знань під час розв'язання практичних проблем і ситуацій.

Навчання за наскрізними змістовими лініями в нашому навчальному закладі реалізується насамперед через:

- організацію навчального середовища — зміст та цілі наскрізних тем враховуються при формуванні духовного, соціального і фізичного середовища навчання;
- окремі предмети — виходячи із наскрізних тем при вивченні предмета проводяться відповідні трактовки, приклади і методи навчання, реалізуються надпредметні, міжкласові та загальноліцейні проєкти. Роль окремих предметів при навчанні за наскрізними темами різна і залежить від цілей і змісту окремого предмета та від того, наскільки тісно той чи інший предметний цикл пов'язаний із конкретною наскрізною темою;
- роботу в проєктах;
- позакласну навчальну роботу і роботу гуртків;

Наскрізна лінія *«Екологічна безпека і сталий розвиток»* підсилює формування у здобувачів освіти соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості: збереження, захист довкілля; усвідомлення важливості сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства; готовність дбайливо й відповідально ставитися до довкілля, брати участь у вирішенні питань навколишнього середовища. Вона формує в здобувачів освіти готовність оцінювати наслідки діяльності людини на оточуюче середовище та усвідомлення відповідальності перед майбутніми поколіннями.

«Громадянська відповідальність». Ця наскрізна лінія покликана забезпечити розвиток соціальної й громадянської компетентностей, розкрити суть поняття «відповідальний громадянин» і визначити вектори його діяльності. Метою вивчення цієї наскрізної лінії є формування члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через колективну діяльність (дослідницькі роботи, роботи в групі, проєкти тощо), яка розвиває у здобувачів освіти готовність до співпраці толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок.

«Здоров'я і безпека». Щоб реалізувати здоров'язбережувальну компетентність, слід докласти зусиль на формування здобувача освіти, який: є

духовно/емоційно/соціально / фізично повноцінним громадянином, дотримується здорового способу життя, активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища.

Мета наскрізної лінії *«Підприємливість і фінансова грамотність»* — навчання молоді: раціонально використовувати кошти, планувати витрати, заощаджувати, реалізовувати лідерські ініціативи, успішно діяти в технологічно швидкозмінному середовищі. Вивчення цієї лінії забезпечить краще розуміння молодим поколінням практичних аспектів фінансових питань (інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо); сприятиме розвитку лідерських ініціатив.

До прикладу, у навчальній програмі з **хімії** наскрізні змістові лінії винесено в окрему рубрику. У ній зазначено питання, що дають змогу відповідно спрямувати зміст кожної теми, згідно програми. Наскрізна змістова лінія «Екологічна безпека і сталий розвиток» реалізується на зразках, що дають змогу здобувачу освіти усвідомити причинно-наслідкові зв'язки у природі і її цілісність; важливість сталого (керованого) розвитку країни для майбутніх поколінь. Такі зразки надає матеріал про одержання й застосування речовин, збереження природних ресурсів – води й повітря, раціональне й ощадне використання природних вуглеводнів, колообіг хімічних елементів і речовин тощо. Результатом реалізації цієї змістової лінії є не лише обізнаність здобувача освіти із екологічними проблемами, пов'язаними із дотриманням чистоти навколишнього середовища, процесами горіння і дихання, кислотними дощами, стійкими органічними забруднювачами, а й усвідомлення можливості розв'язування цих проблем засобами хімії. Учень цінує природні ресурси, від яких залежить його здоров'я, добробут, сталий розвиток країни; усвідомлює необхідність збереження чистоти довкілля; бере участь у відповідних заходах; екологічно виважено поводить себе у довкіллі.

Становленню здобувачів освіти як свідомих громадян, патріотів України, членів соціуму, місцевої громади, шкільного колективу має сприяти реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність». На уроках хімії діти ознайомлюються зі здобутками вітчизняних учених та їхньою громадянською

позицією, оцінюють розвиток вітчизняного виробництва на основі досягнень хімічної науки, навчаються працювати в команді, відповідально ставитись до завдань, визначених колективом, та ретельно виконувати свою частину роботи. У позаурочний час дбають про чистоту навколишнього середовища свого регіону, беруть посильну участь у реалізації соціально значущих навчальних проєктів. Результатами, що засвідчують продуктивність реалізації цієї лінії, є усвідомлення здобувачами освіти відповідальності за результати навчання, які можуть у майбутньому вплинути на розвиток країни; сумлінне виконання завдань у команді; раціональне використання речовин; участь у захисті довкілля і збереженні його для себе та майбутніх поколінь.

Змістова лінія «Здоров'я і безпека» торкається всіх без винятку тем програми з хімії, оскільки використання здобутків хімії упродовж усього життя людини тісно пов'язано зі здоров'ям і життєзабезпеченням. Послідовний розвиток цієї змістової лінії у змісті курсу дає дітям змогу усвідомити, з одного боку, значення хімії для охорони здоров'я, а з іншого – можливу шкоду продуктів сучасної хімічної технології у разі неналежного використання їх. У результаті реалізації цієї змістової лінії здобувач освіти дотримується правил безпечного поводження з речовинами і матеріалами у лабораторії, побуті й довкіллі; усвідомлює залежність здоров'я від чистоти води, повітря, складу харчових продуктів; дотримується здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» націлює здобувачів освіти на мобілізацію знань, практичного досвіду і ціннісних установок у ситуаціях вибору і прийняття рішень. У навчанні хімії такі ситуації створюються під час планування самоосвітньої навчальної діяльності, групової навчальної, експериментальної роботи, виконання навчальних проєктів та їх презентування, розв'язування розрахункових і контекстних задач, вироблення власної моделі поведінки у довкіллі. Розкриття змістової лінії потребує позитивних прикладів із історії хімії, діяльності вчених і підприємців у галузі хімії, екології, фармакології, що засвідчують можливість розв'язування не лише теоретичних, а й практичних проблем хімії і хімічного виробництва. У результаті реалізації цієї змістової лінії здобувач освіти усвідомлює важливість

вивчення хімії; оцінює успіхи, досягнуті сучасним суспільством у хімічній науці, розробленні способів одержання, переробки і застосування речовин як такі, що залежать від знань, умінь, ініціативи і підприємливості окремих особистостей і груп однодумців; переносить це ставлення на різні види своєї навчальної діяльності, поводження у довіллі; свідомо обирає напрям навчання, виходячи з власних можливостей.

У процесі вивчення **фізики** (викладач Пантелієнко М.А.) можна визначити наскрізні лінії та міжпредметні зв'язки на таких уроках:

1. Рівномірний рух по колу (міжпредметні зв'язки з слюсарною справою та будовою вантажного автомобіля, НЛ «Екологічна безпека та сталий розвиток»).
2. Змочування. Капілярні явища (міжпредметні зв'язки з слюсарною справою та агрономією).
3. Гравітаційна взаємодія. Розвиток космонавтики в Україні (НЛ «Громадянська відповідальність»).
4. Вологість повітря та її вимірювання (НЛ «Здоров'я і безпека»).
5. Робота і потужність електричного струму. Закон Джоуля- Ленца (НЛ «Підприємливість і фінансова грамотність», НЛ «Громадянська відповідальність», НЛ «Здоров'я і безпека»).
6. Виробництво і передача електричної енергії (НЛ «Здоров'я і безпека», «Екологічна безпека та сталий розвиток»).
7. Ланцюгова реакція поділу ядер урану. Термоядерні реакції (НЛ «Здоров'я і безпека, НЛ «Екологічна безпека та сталий розвиток»).
8. Відбивання світла. Закони відбивання світла (міжпредметні зв'язки з будовою вантажного автомобіля, НЛ «Здоров'я і безпека»).
9. Електричний струм в електролітах. Електроліз (міжпредметні зв'язки з будовою вантажного автомобіля та матеріалознавством, НЛ «Здоров'я і безпека»).
10. Прямі у просторі (міжпредметні зв'язки з правилами дорожнього руху).
11. Паралельне проектування (міжпредметні зв'язки з кресленням).
12. Перерізи циліндра площинами (міжпредметні зв'язки з технологією приготування їжі).

13. Об'єми піраміди і конуса (міжпредметні зв'язки з технологією приготування їжі).

Зарубіжна література (викладачка Коцуренко Н.А.):

1. Е. Гемінгвей. Повість-притча «Старий і море» (наскрізні лінії «Екологічна безпека», «Громадянська відповідальність»).

2. Гомер-автор епічної поеми «Одіссея» (НЛ «Громадська відповідальність»).

3. Ш. Бодлер. Збірка поезій «Квіти зла» (НЛ «Громадська відповідальність»).

4. М. Метерлінк. «Синій птах» - світла лірична феєрія про вищі цінності людського буття. Символічний сенс сюжету (наскрізні лінії «Екологічна безпека», «Громадянська відповідальність»).

5. А. Камю Роман «Чума»: проблематика, сюжет і композиція (НЛ «Громадська відповідальність»).

6. Оноре де Бальзак. Повість «Гобсек» (НЛ «Підприємливість та фінансова грамотність»).

Українська мова (викладачка Коцуренко Н.А.):

1. Складнопідрядне речення. Написання есе «Що робить мене щасливим(ою)?» з використанням складнопідрядних речень (НЛ «Громадська відповідальність»).

2. Українська мова-стратегічний ресурс України. Українська мова й відображена в ній національна культура (НЛ «Громадська відповідальність»).

3. Лексикологія. Групи слів за значенням. Антоніми (НЛ «Здоров'я і безпека»).

4. Контрольний диктант «Навіщо люди сплачують податки?» (НЛ «Підприємливість та фінансова грамотність»).

5. Риторика. Мовленнєва ситуація. Складання та розігрування діалогів (НЛ «Підприємливість та фінансова грамотність»).

6. Переказ тексту художнього стилю з творчим завданням (НЛ «Екологічна безпека»).

Українська література (викладачка Коцуренко Н.А.):

1. Панас Мирний. Соціально-психологічний роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні...» (НЛ «Громадська відповідальність»).

2. Леся Українка. Драма-феєрія «Лісова пісня». Природа і людина у творі. (НЛ «Екологічна безпека»).

3. І. Карпенко-Карий. П'єса «Мартин Боруля» (НЛ «Громадська відповідальність»).

4. І.Франко. Поема «Мойсей». Народ і його буття. Образ Мойсея (НЛ «Громадська відповідальність»).

Так можна охарактеризувати потенціал кожного предмета для реалізації наскрізних ліній.

3. На уроках з різних предметів формуються у здобувачів освіти певні ключові компетентності через реалізацію відповідних НЛ.

Так, з предмета «Громадянська освіта» (викладачка та класна керівниця Сорока Л.В.) реалізація наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» – це формування в здобувачів освіти соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства.

Розвиток екологічної культури, розуміння сучасних екологічних проблем, викликів глобалізації та цілей сталого розвитку, усвідомлення їх актуальності, розвиток особистої відповідальності за стан довкілля.

Тема: «Сталий розвиток» Розуміти поняття сталого розвитку, підтримувати ідею сталого розвитку, вміти господарювати на основі принципів сталого розвитку.

Наскрізна лінія «Громадянська відповідальність». Її мета – формування відповідальних членів громади і суспільства, які розуміють механізми і принципи його функціонування, готові до співпраці та при цьому толерантні.

Поняття: людина, особистість, громадянин, гідність, права людини, верховенство права, толерантність, інклюзія, громадянське суспільство, громадянська позиція, громадянська участь, демократія, держава, відповідальність

Теми: «Ідентичність», «Людська гідність і права людини», «Людина і держава», «Права дитини», «Механізми захисту прав людини і прав дитини», «Соціокультурна багатоманітність», «Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти», «Демократична держава», «Громадянське

суспільство», «Громада», «Громадянська участь», «Школа – простір - демократії», «Дитячі й молодіжні громадські об'єднання», «Медіа і демократія», «Маніпулятивний вплив медіа», «Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа», «Інтернет», «Сталий розвиток», «Лобіювання інтересів та корупція».

Завданням наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» є становлення здобувача освіти як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище. Її завдання – формування розуміння важливості здорового способу життя та створення довколо себе безпечного середовища.

Виховний захід: «Вибір є завжди у кожного з нас. Життя без алкоголю»

фрагменти заходу:

Мета: сформувати уявлення, що алкоголізм - це хвороба, викликати почуття огиди до алкогольних напоїв, визначити причини та наслідки вживання алкоголю, активізувати увагу на статистичних даних щодо вживання алкогольних напоїв, навчити використовувати здобуті на виховному заході знання в практичній діяльності, виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я, спонукати учнів до роздумів: вибір залежить від тебе самого.

Епіграф виховного заходу:

"Злодій, який краде розум"

Мозковий штурм: *Які причини спонукають підлітка зробити перший крок до вживання алкоголю?* (Здобувачі освіти називають причини, викладач записує на дошці).

тестування здобувачів освіти на закріплення матеріалу:

Тестування «Що я знаю про шкідливі звички?»

Позначити правильні варіанти відповідей.

1. Шкідливі звички — це:

а) мити руки з милом перед їжею;

- б) палити, вживати алкоголь та наркотики;
- в) вранці та ввечері чистити зуби;
- г) човгати ногами, смоктати пальці, гризти нігті.

2. Що відбувається з дитиною, яка вживає алкоголь?

- а) вона швидше росте;
- б) у неї покращується пам'ять;
- в) вона погано вчиться;
- г) вона завдає неабиякої шкоди власному здоров'ю.

3. Які наслідки може викликати паління?

- а) захворювання на рак легенів;
- б) піднесення настрою;
- в) зниження гостроти зору, слуху;
- г) прискорення процесів дорослішання.

4. До чого призводить вживання наркотиків?

- а) з'являється унікальна можливість відвідати віртуальні світи;
- б) виникає фізіологічна і психологічна залежність від отрути;
- в) деградує мозок людини;
- г) людина стає більш розкутою і товариською.

Правильні варіанти відповідей:

- 1. б, г.
- 2. в, г.
- 3. а, в.
- 4. б, в.

За кожну правильну відповідь здобувач освіти зараховує собі 1 бал.

8 балів – здобувач освіти має чіткі уявлення про наслідки шкідливих звичок.

7-5 балів – загалом здобувач освіти знає про шкідливий вплив алкоголю, тютюну та наркотиків на організм людини, але не має уявлення про конкретні наслідки вживання цих небезпечних речовин.

4-0 балів – здобувач освіти потребує особливої уваги з боку педагогів та батьків і додаткової роз'яснювальної роботи щодо наслідків шкідливих звичок.

Тест

Чи маєте ви схильність до вживання алкоголю?

1. Якщо у Вас виникають проблеми, Вам хочеться випити?
2. Чи п'єте Ви тоді, коли посварилися з батьками?
3. Ви п'єте для того, щоб розслабитися?
4. Чи Ви п'єте великими ковтками?
5. Чи потрапляєте Ви в халепу, коли вип'єте?
6. Чи п'єте Ви тоді, коли гніваєтеся на своїх друзів?
7. Чи часто Ви п'єте наодинці?
8. Чи намагалися Ви колись покинути пити, але не змогли?
9. Чи погіршали Ваші оцінки?
10. Чи втрачали Ви колись пам'ять в результаті випивки?
11. Чи говорите Ви неправду про те, що Ви п'єте?
12. Чи п'янієте Ви, коли вип'єте?
13. Чи Ви думаєте заздалегідь, де й коли вип'єте наступного разу?
14. Чи товаришуєте Ви з тими, хто вважає, що пити - це шикарно?

Якщо Ви відповіли «так» на будь-яке з цих питань, у Вас, можливо, існує проблема з вживанням алкоголю. Алкоголізм — це хвороба.

Виховний захід: «Вейп - модний девайс чи зброя уповільненої дії»

фрагменти заходу:

Епіграф виховного заходу:

"Чи хочеш ти бути лохом, на якому заробляють?"

Мета заходу: пропагувати здоровий спосіб життя; викликати у здобувачів освіти негативне ставлення до паління електричної сигарети, які завдають великої шкоди здоров'ю людини; формувати вміння сприймати оцінку своїх вчинків, виховувати почуття відповідальності, дбайливе ставлення до власного здоров'я, спонукати до роздумів.

Мозковий штурм: Сьогоднішню виховну годину ми розпочинаємо не з готової відповіді, а з питання.

- Що, на вашу думку, є найбільшим даром в житті людини і його найбільшою цінністю? (Відповіді)

Притча про крамницю бажань

Одній жінці приснився дивний сон. На вулиці незнайомого міста - крамниця з вивіскою: "Тут здійснюються ваші мрії". Заходить жінка до крамниці, а за прилавком сам Господь Бог. Жінка запитала:

- Чи справді я тут можу одержати все, чого забажаю?

- Звичайно!

- Тоді я хочу здоров'я собі і своїм близьким, успішну кар'єру, хороших друзів, достаток...

Бог простягнув жінці маленьку торбинку.

- Як, я хочу так багато, а торбинка така мала? Невже все там помістилось?

- Хіба ти не знаєш? Ми продаємо лише насіння, а що з нього виросте - залежить лише від тебе.

Курити чи не курити? Вибір залишається за вами...

Такий матеріал можна використати і до уроку з хімії «Шкідливий вплив алкоголю, куріння та наркотиків для організму людини»

Вивчення наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність». Основне завдання – забезпечити розуміння практичних аспектів фінансових питань, розвиток лідерських ініціатив та здатності успішно діяти у сучасному середовищі.

Поняття: економіка як сфера життя, підприємницька діяльність, соціальна держава, ринкова економіка, конкуренція, бюджет, податки, прибуток, зарплата.

Теми: «Соціальні цілі економіки», «Ринкова економіка», «Економіка домогосподарства», «Підприємництво», «Ринок праці».

фрагменти уроку:

Тема уроку: «Податки»

Навчальна мета: сформувати знання про суть податків, їх види; розкрити роль податків у житті кожного громадянина та суспільства; формувати в учнів почуття особистої невід'ємності та відповідальності за сплату податків; зробити висновки.

Епіграф уроку:

"В житті є дві речі, яких не можна уникнути – це смерть і податки".

Бенджамін Франклін.

Актуалізація опорних знань

Мозковий штурм:

1. Звідки держава бере кошти?
2. На що держава витрачає кошти?
3. А ваші батьки платять податки?
4. А чи платять податки Президент, прем'єр, бізнесмени, депутати?

Мотивація пізнавальної діяльності

Страшно навіть уявити, який безлад розпочнеться, якщо люди перестануть сплачувати податки! Держава позбудеться всіх засобів, за рахунок яких вона утримує армію, правоохоронні органи, апарат управління, навчальні заклади, дитячі садочки, лікарні... На вулицях та проспектах увечері перестане горіти світло, ніхто не буде прибирати сміття біля будинку, зупиниться громадський транспорт, зрештою країна виявиться беззахисною і нездатною боротися із злочинністю, а економіка залишиться без тієї підтримки, яка необхідна для її зростання та розвитку.

Саме через це, на кожного громадянина України, Конституцією покладено обов'язок сплачувати податки і збори в порядку та розмірах, установлених законом. Незалежно від того чи є Ви Президент країни, чи депутат, чи бізнесмен, чи робітник. Адже сплативши податки, ми робимо своєрідні інвестиції в майбутнє, забезпечуємо соціальну стабільність і

створюємо сприятливі умови не тільки для свого життя, а й для життя всіх членів суспільства.

Незалежно від того, ким і де ви будете працювати, але все рівно ви будете мати справу з податками, чи як просто фізична особа, чи як приватний підприємець, а можливо хтось із вас стане керівником великої компанії і ці знання вам стануть у пригоді.

Висновок: Податки – це основа формування бюджету країни, яким фінансується – освіта, медицина, культура, утримання армії. Тільки дотримуючись принципу: «Я дбаю про країну, а потім країна подбає про мене», можна побудувати могутню, економічно розвинену країну.

Адже насправді податки і мають гарантувати надійне та матеріально забезпечене життя.

Домашнє завдання:

Середній рівень: *опрацювати опорний конспект з теми: «Податки».*

Достатній рівень: *користуючись інтернет-ресурсами, відшукайте інформацію щодо наступних податків – податок на прибуток підприємства, єдиний податок, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний збір.*

Високий рівень: *придумати новий податок (вказати назву податку, суб'єкт податку, об'єкт податку).*

фрагменти уроку:

Тема уроку: «Підприємницька діяльність»

Мотивація навчальної діяльності:

Епіграф уроку:

"Якщо у тебе мало грошей, треба робити бізнес.

Якщо грошей зовсім немає, треба робити бізнес терміново!" -

американський підприємець Джон Девісон Рокфеллер

Значення теми (акцентую увагу здобувачів освіти на актуальності теми уроку).

Україна уже більше двадцяти останніх років намагається досягти рівня економічно розвинених країн. Проте наша держава, маючи потужний ресурсний потенціал, вигідне географічне положення – основу для формування економіки, — так і не зуміла позбутися боргів та заявити про себе на міжнародній арені, як про потужну, високорозвинену країну.

Причиною цього є не лише зовнішні фактори – війна, наслідки розпаду СРСР, а й внутрішні – неефективне управління, особливо в економічній сфері. Тому створення умов становлення та розвитку національного підприємництва, у першу чергу малого та середнього бізнесу, є головним напрямком політики України. Адже підприємницька діяльність – це основа розвитку будь-якої держави, зміцнення її економіки.

Актуалізація опорних знань:

Чи хотіли б ви відкрити власну справу? (учні, які бажають відкрити власну справу піднімають руки, підраховується кількість учнів).

Анкета на визначення здатності до підприємництва.

1. Чи поводитесь Ви наодинці так, як тоді, коли за Вами спостерігають?
2. Чи вважаєте Ви хитрість хорошою і корисною рисою?
3. Чи можете Ви розпочати розмову на вулиці з незнайомою людиною?
4. Чи задрите успіху Ваших знайомих?
5. Чи звертаєтесь на «Ви» до Ваших старших за віком родичів?
6. Чи здатні Ви усно швидко обчислити скільки буде 3% від 30?
7. Чи приходите вчасно на побачення?
8. Переживаєте, якщо Вас обрахували на 1 грн?
9. Чи пам'ятаєте дату народження свого майстра (викладача)?
10. Чи зможете залишити валізу на вокзалі під наглядом зовсім незнайомої людини?

Вивчення нового матеріалу за планом:

Великі підприємці (коротке повідомлення учня).

Домашнє завдання - підготувати інформацію про підприємців у вашому населеному пункті. Охарактеризувати причини їх успіху, назвати напрям їх діяльності.

На уроці з історії України (викладач Коронець С.М.) з теми «Голодомор 1932-1933 р.р.» реалізується наскрізну змістову лінію «Громадська

відповідальність». Викладач оцінює і порівнює події з позиції загальнолюдських цінностей, характеризує суперечливі питання історії. Урок допомагає зрозуміти та співпереживати цим людям, що перенесли справжній геноцид. На уроці з історії України «Початок «перебудови»», причини, суть, етапи наскрізною лінією «Екологічна безпека та сталий розвиток» за допомогою офіційних документів та інформаційних даних здобувачі освіти зможуть аналізувати наслідки аварії на ЧАЕС. Також вони визначають основну причину глобальної катастрофи та негативні наслідки від неї. Як результат – вироблення вміння вирішувати складні проблеми, критично оцінювати перспективи розвитку.

Реалізація змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на реалізацію та розвиток лідерських ініціатив, забезпечення кращого розуміння здобувачами освіти практичних аспектів фінансових питань. Формування та розвиток підприємницьких компетентностей доцільно використовувати на уроці історії України. Тому у засвоєнні знань про фінансову грамотність важливо звернути увагу на історії успіху відомих підприємців-меценатів, які стали рушійною силою потужних економічних процесів початку ХХ століття: цукро заводчиків Терещенко, Харитоненко, ролі підприємництва у суспільно-економічному житті.

4. Реалізація змістових ліній не передбачає будь-якого розширення чи поглиблення навчального матеріалу, чи навіть зміни структури уроків, але потребує посилення уваги до певних його аспектів. Провідні ідеї, на яких ґрунтуються наскрізні змістові лінії, втілюються в навчанні багатьох предметів як у теоретичному змісті курсу, так і в експериментальній діяльності здобувачів освіти, під час розв'язування задач і завдань із реальними даними (виробничого і побутового характеру); виконання міжпредметних навчальних проєктів, роботи з різними джерелами інформації; в позаурочний час вони реалізуються під час тематичних тижнів, участі в регіональних, всеукраїнських і міжнародних конкурсах (у тому числі дистанційних). Структурування навчального матеріалу навколо цих предметних ідей утворює стрижень

навчального предмета, що сприяє об'єднанню окремих знань у систему, забезпечує їх інтеграцію і тим самим полегшує розуміння здобувачами освіти навчального матеріалу, знімає необхідність запам'ятовування великого обсягу знань.

Наскрізні змістові лінії можна реалізовувати через відповідні **форми роботи:**

- методи інтегрування допомагають зрозуміти, що все в житті взаємопов'язане, і отримані на інших уроках знання можуть знадобитися будь-коли;
- кооперативне навчання формує лідерські якості, соціальні вміння, вміння працювати в команді;
- рольові та ділові ігри ефективні тому, що наближають ситуацію до реального життя;
- проєктні технології формують творче мислення, почуття відповідальності, вміння працювати в команді та презентувати результати своєї роботи;
- інтерактивні методи забезпечують активну діяльність здобувачів освіти на уроці;
- перебування за межами аудиторії на екскурсії або дослідженні мотивує та активізує дітей до пізнання нового;
- звернення до досвіду здобувачів освіти перетворює їх на активних учасників навчального процесу та пов'язує навчання з життям;
- самооцінювання формує здатність до самоаналізу, вміння бачити власні помилки;
- взаємооцінювання виховує вміння порівнювати, аналізувати, оцінювати інших та сприймати критику на свою адресу.
- сприяє розвитку теоретичного мислення.

5. Наші викладачі – предметники використовують на уроках міжпредметні зв'язки з реалізації НЛ. До прикладу, викладачка громадянської освіти Сорока Л.В. визначила міжпредметні зв'язки: українська мова –

використовувати можливості мови для розкриття тем громадянської освіти; іноземна мова – читати і розуміти науково-публіцистичний матеріал іноземною мовою; математика – оперувати цифровими даними, математичними поняттями для розуміння суспільно-політичних та економічних подій, перетворювати інформацію у таблиці, графіки; природничі науки - пояснювати вплив науково-технічного прогресу, діяльності людини на довкілля; інформатика - використання цифрових технологій для пошуку потрібної інформації, її нагромадження, впорядкування, онлайн-навчання.

Групою педагогічних працівників нашого ліцею готувався проєкт «Компетентнісний підхід в освіті через міжпредметні зв'язки». Під час роботи над проєктом ми ще раз переконалися в тому, що організація різних видів педагогічної діяльності передбачає використання наскрізних змістових ліній на рівні нашої творчості та майстерності. Працюючи над своїми проблемними темами, кожен з педагогів приносить в педагогічний процес щось своє індивідуальне. Але об'єднує всіх у творчу групу траєкторія реалізації в освітньому процесі міжпредметних зв'язків. В процесі розробки проєкту кожен педагог представив свою систему роботи використання на уроках міжпредметних зв'язків. Знаючи, що ключові компетентності мають інтегративну природу, викладач математики, фізики та астрономії Пантелієнко М.А. вважає, що міжпредметні зв'язки є важливою умовою і результатом комплексного підходу в навчанні та вихованні здобувачів освіти. І тут немає межі творчості у застосуванні різноманіття форм та методів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Застосування міжпредметних зв'язків спонукають його до пошуку форм та методів, які вимагають взаємодію викладачів різних предметів та майстрів виробничого навчання. При цьому він орієнтується на компетентісно-орієнтований підхід із використанням сучасних освітніх технологій та використовує основні форми навчальної та позаурочної роботи: навчальні екскурсії з природничих дисциплін, проблемне навчання, навчальний дослід, практична робота, урок міжпредметного характеру (інтегрований, бінарний); предметні чи міжпредметні тижні. Використання міжпредметних зв'язків відображається в тематичному плануванні та

вбудовується в проєкт уроку, у структурі якого він використовує такі нескладні методи та прийоми: нагадування, нескладні завдання і питання міжпредметного змісту, історичні екскурси, порівняння, приваблива мета, здивуй, відстрочена відгадка, лови помилку, коректор, навчальний мозковий штурм, розв'язування дослідницьких задач, рольові та ділові ігри, питання до тексту, проблемні та інтегровані завдання, навчальні експерименти та проєкти. Дуже добре, що спільно з викладачами біології, хімії, географії, фізики, історії, літератури, а також викладачами професійно-теоретичної підготовки сформульовані єдині вимоги до написання та оформлення рефератів, доповідей, повідомлень.

Викладач професійно-теоретичної підготовки Довженко Ю.С. звітував про свою роботу в проєкті і він розуміє, що для успішного розв'язання цих завдань потрібне узгодження зусиль викладачів різних предметів у формуванні єдиного підходу до вироблення професійної компетентності. Саме інтеграційна роль предметів професійно-теоретичної підготовки полягає в об'єднанні, зв'язуванні в ціле окремих галузевих підрозділів загальноосвітньої підготовки - фізико-математичних, природничих, технічних та виробничого навчання. Для встановлення зв'язку між предметами загальноосвітнього, професійного і загальнотехнічного циклів він умовно згрупував їх таким чином: трактори і сільськогосподарські машини – з фізикою, хімією, математикою; матеріалознавство – з хімією, фізикою; креслення – з геометрією; основи агрономії – з хімією, біологією і фізикою. Після такого умовного об'єднання предметів відшукує разом з викладачами точки дотику предметів та окремих тем, а також окремих питань, що вивчаються. Аналізуючи свій досвід, Юрій Сергійович зробив висновок, що застосування міжпредметних зв'язків багатьма педагогами дозволяє запобігати дублюванню навчального матеріалу і залишають навчальний час для використання на уроках карток – завдань, роботи здобувачів освіти з технічною літературою, малюнками, схемами, для демонстрації відеофільмів і кінофільмів. Він розробив картки – завдання міжпредметного характеру для підготовки майбутніх аграріїв при проведенні тематичних атестацій та ДКА, які зібрані в методичному збірнику «Розробка

завдань до тематичних, поетапних та кваліфікаційної атестації учнів професій с/г».

Майстер виробничого навчання Зайченко В.М. також вважає, що одним із основних засобів формування професійної компетентності є правильна організація застосування міжпредметних зв'язків на уроках. До уроку з опорою на міжпредметні зв'язки Віталій Михайлович застосовує всі загальні вимоги. Він має ідейну направленість в поєднанні з наочністю і доступністю, забезпечує зв'язок навчання з життям, теорії з практикою, активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти, а отже, розвиває ключові компетентності і наскрізні змістові лінії. На уроках виробничого навчання він пропонує широке використання навчальної техніки, проблемних задач, роботи з підручником, наочності, групових форм навчання; є також зв'язок з лекційно-семінарськими заняттями, з позакласною роботою.

Бібліотекар ліцею Очерedyкo Л.В. працює над методичною проблемою «Національно-патріотичне виховання в Сосницькому ПАЛ» і активно реалізує НЛ «Громадянська відповідальність», адже даний напрямок виховання молоді завжди залишається актуальною потребою, воно базується на принципах добра, милосердя, справедливості, поваги до старших, любові до рідної мови, до рідної землі, а отже необхідність реалізувати такі ключові компетентності як вільне володіння державною мовою, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, навчання впродовж життя, інформаційно-комунікативна компетентність.

6. Напредметний проєкт на тему: «Екологічний виклик майбутнього: електромобілі в Україні» виконували здобувачі освіти I курсу Сосницького професійного аграрного ліцею, досліджували дану проблему протягом місяця разом з викладачкою хімії та біології Степко О.М. та викладачем професійно-теоретичної підготовки Єфіменком Т.В. і зрозуміли, що електромобіль – не розкіш, а екологічно чистий транспорт. За мету ми поставили: привернути увагу громадськості до глобальної проблеми забруднення викидами вихлопних газів та показати зв'язок екологічної освіти з професійною підготовкою

трактористів-машиністів та водіїв. Цей проєкт має завдання: формування в наших друзів знання про історію виникнення, особливості та різноманіття електромобілів в Україні; розвиток пошукової та дослідницької діяльності, інтелектуальної активності та формування особистості, яка здатна свідомо, активно, творчо впливати на охорону довкілля, бути свідомим громадянином. Основні наші очікування під час роботи над проєктом – це показати тісний зв'язок нашої екологічної освіти з професійною підготовкою трактористів-машиністів та водіїв і сприяння формуванню сучасного іміджу нашого закладу та активізації профорієнтаційної роботи. Отже, створення даного проєкту реалізує всі наскрізні змістові лінії.

7. В нашому закладі проводиться робота щодо узагальнення напрацювань викладачів щодо реалізації НЛ. Дане питання включено до планів роботи методичної комісії викладачів загальноосвітнього циклу. Є комплекти тематично-поурочних планів, в яких визначено реалізацію НЛ з кожного окремого предмета. Доповнюються та збираються презентації до уроків. Планується до розгляду узагальнене питання на засідання педагогічної ради. Дуже цікава ідея – зробити посібники з окремих предметів і об'єднати їх у збірник.

Отже, мета наскрізних ліній – «сфокусувати» увагу й зусилля викладачів-предметників, класних керівників, зрештою, усього педагогічного колективу на досягненні життєво важливої для здобувача освіти й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності.